

Lärohandledning

På dessa sidor hittar du stöd i form av bakgrunder, fördjupningar och förklaringar som kan hjälpa dig när du använder vårt stödmaterial. Avsikten med dessa sidor är att de skall kunna vara till hjälp, oavsett ifall du är pedagog, elev eller bara intresserad i största allmänhet och därför hamnat här ändå.

I slutet av varje avsnitt hittar du länkar till ytterligare resurser. En del av dessa är producerade av forskarna vid QoG-institutet eller Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, annat har helt andra upphovsmän. Materialet kan bestå av artiklar, avhandlingar, organisationers webbsidor, filmer eller annat som är relevant för det behandlade området. Svårighetsgraden varierar från översiktliga filmer och tidningsartiklar till organisationers hemsidor och forskningstunga texter på engelska. Det är vår bedömning att alla länkarna kan vara intressanta och användbara för vidare utforskning av ämnesområdet, men att det i slutänden är upp till dig själv att avgöra vilka av dessa som är mer eller mindre relevanta för just den specifika frågeställning du för tillfället arbetar med.

Vikten av att diskutera samhällsstyrningens kvalitet

"Many forms of Government have been tried, and will be tried in this world of sin and woe. No one pretends that democracy is perfect or all-wise. Indeed, it has been said that democracy is the worst form of government except all those other forms that have been tried from time to time." (Winston Churchill 1947)

Idag, snart 70 år efter Churchills berömda formulering i det brittiska underhuset, är demokrati fortfarande den mest eftersträfvansvärda styrelseformen, även om den fortfarande dras med brister. Därför är det viktigt att vi vågar granska demokratin, prata om vad den är och inte är, se dess styrkor och svagheter och kontinuerligt arbeta med dess förbättringar. Detta kan vara en del av den process som fångas i de bevingade orden att demokratin måste erövrats varje dag och av varje generation. Så fort vi tar demokratin för given, eller tror att den löser alla problem till det bästa för alla invånare på nolltid, eller kanske menar att det enbart handlar om att människor får gå till val med jämna mellanrum, då riskerar den att falla sönder. I Best Practices Manual on Democracy Education (2013) från UNDEF, The United Nations Democracy Fund, lyfts bland annat vikten av att förstå komplexiteten i demokrati och att det kan bli rörigt ibland. Det sägs även att det är viktigt att vi inte ställer så höga förväntningar på demokrati att det blir orealistiskt – demokrati i sig självt är inte är något universalmedel mot allt det onda i samhället.

I Sverige framhålls redan i Skollagens portalparagraf vikten av att all utbildning ska "förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på" (SFS 2010:800, 1 kap

4§, sid 2). Detta uttrycks mer i detalj i läroplanerna för både grundskola och gymnasieskola under de övergripande målen och riktlinjerna:

Mål

Skolans mål är att varje elev

- *kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,*
- *respekterar andra människors egenvärde,*
- *tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,*
- *kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen, och*
- *visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.*

(Lgr 2011 Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, sid 12)

Mål

Skolans mål är att varje elev

- *kan göra medvetna ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,*
- *respekterar andra människors egenvärde och integritet,*
- *tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor,*
- *kan samspela i möten med andra människor utifrån respekt för skillnader i livsvillkor, kultur, språk, religion och historia,*
- *kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen, och*
- *visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.*

(Lgy 2011 Läroplan för gymnasieskolan – examensmål och gymnasiegemensamma ämnen, sid 11)

I en rapport från 2012 som utgår från grundskolan säger Skolinspektionen att *"det demokratiska uppdraget i undervisningen handlar om att i varje ämne med kursplanernas hjälp integrera medborgarfostrande aspekter med potential att motivera eleverna att vilja lära och aktivt delta i skolarbetet här och nu, samt i förlängningen i samhällslivet. Enligt Skolinspektionens bedömning behöver eleverna bland annat i högre grad träna abstrakt och kritiskt tänkande, där undervisningserfarenheter kopplas till praktisk handling och samtidigt regelbundet lyfts i prövande och filosofiska samta"* (Skolinspektionen 2012, Skolornas arbete med demokrati och värdegrund, sid 7). Detta kan ta sig uttryck att i klassrummet och på skolan tillämpa demokratiska principer, men det kan även utgå från ett utmanande och engagerande material.

Forskare vid Karlstads universitet har vid studier av SO-undervisningen på mellanstadiet sett ett mönster som antyder att samhällskunskap och religionskunskap tycks stå tillbaka till förmån för historia och geografi. Geografi har en tydlig rumslig dimension att hänga upp undervisningen på, och historia har en tydlig tidsdimension. Samhällskunskap och religionskunskap saknar däremot något som är lika tydligt att utgå ifrån och får därför mindre fokus.

På gymnasiet är samhällskunskap ett helt fristående ämne och kanske något tydligare än i grundskolans SO-block. Samtidigt kan tydlighet resultera i alltför förenklade bilder, både i SO och i samhällskunskap. Om till exempel statskick allt som oftast diskuteras i termer av demokrati som ställs mot diktatur blir världen svart eller vit. Demokrati likställs med rätten att genom hemliga val utse representanter som under begränsad tid får styra landet. Därtill nämns en rad rättigheter som rör åsikter, religion osv. Kvaliteten på olika samhällen, det vill säga vad de faktiskt levererar till befolkningen, diskuteras ytterst sällan. Även korruption tar mycket liten plats i undervisningen, trots att det är stor källa till att människor runt om i världen far illa. Frågan är om eleverna känner igen sig i denna grovt tillyxade bild av världen där demokrati oftast framställs som en fungerande och felfri samhällsorganisation till skillnad från diktaturen som alltid är förtryckande och ständigt på gränsen till sönderfall.

En annan utmaning för skolan är att kunna arbeta med aktuella siffror. En enkät från SIDA har visat att vi i stor utsträckning lever med en mental bild av världen som är 30 år gammal. Hans Rosling har i en intervju i dansk TV påpekat att det vi lär oss i skolan sedan blir den sanning vi bär med oss. I en värld med så snabb förändringstakt som vår behöver vi ständigt uppdatera oss och veta hur vi gör det och var vi kan göra det. Siffror i en lärobok riskerar att förhållandevis snabbt bli inaktuella. Digitala material däremot har fördelen att de oftast kan uppdateras i samma utsträckning som nya data blir kända.

Eleverna befinner sig i ett ständigt informationsflöde och kan inte undvika att uppleva de snabba förändringarna i världen vilka ger upphov till samma stora frågor som statsvetare ställer sig; "Varför?" och "Varför inte?". Utanför läroböckerna får eleverna ta emot bilder av ett icke-fritt Kina på frammarsch och hur fria stater som Grekland och Rumänien vacklar eller hur hyllade demokratirevolutioner som i Egypten och Libyen utmynnar i kaos eller militärt styre. Denna världens komplexitet behöver också speglas i det material som elever arbetar med i skolan för att därigenom locka till faktagransking, kritiskt tänkande och hänsyn till olika förhållanden och utifrån detta reflektera över vilka olika konsekvenser olika beslut kan leda till.

Här tror vi att samhällsstyrningens kvalitet, eller på engelska Quality of Government – QoG, skulle kunna erbjuda en intressant dimension att förhålla sig till. Det både utmanar och skapar engagemang när fokus läggs på hur effektivt ett samhälle är organiserat samt på hur samhällets kollektiv nyttigheter kommer medborgarna till del. Har alla samma möjligheter, har alla samma tillgång till samhällets tjänster? Är tillgången till utbildning, sjukvård, rent vatten, bostäder, transporter och mat densamma för alla i landet? Råder det likhet inför lagen? Har alla möjlighet att förverkliga sina drömmar? Kännetecknas den offentliga förvaltningen av objektivitet, eller finns det andra värden eller mekanismer som styr? När vi tar oss an världen utifrån samhällsstyrningens kvalitet förlorar den till viss del sin svartvita karaktär och

antar istället en gråskala utifrån vilken vi kan få en uppfattning om hur olika länder i olika frågor och avseenden förhåller sig till varandra. Om vi i samtalet kring samhällsstyrningens kvalitet bäddar in de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som alla omfattas av och vilka utgör den gemensamma referensramen i vårt samhälle ligger vi väl i linje med skolans uppdrag. Dessutom har samhällsstyrningens kvalitet så stor betydelse för människors livsvillkor i stort och smått att den också utgör en spännande utgångspunkt för angränsande ämnen som religionskunskap, historia, geografi, filosofi, psykologi men även ekonomi, biologi, matematik och ämnen som i övrigt behandlar jämställdhet samt etiska-, miljö- och internationella perspektiv.

Vi tror att det är av största vikt att hålla diskussionen levande kring hur olika beslut och handlingar påverkar människors välmående och välstånd – i Sverige och i världen i stort. Den här diskussionen får inte begränsas till tunga forskningssammanhang inom universitetsvärlden eller de svårtillgängliga rum där politiska beslut fattas, utan den behöver initieras och uppmuntras i landets alla klassrum och även hållas vid liv i det alldagliga vardagssamtalet och den allmänna samhällsdebatten. Vår forskning ger inte alltid några enkla svar eller färdiga lösningar utan uppmuntrar snarare till att fortsätta undersöka vad som kan tänkas vara orsaker och vad som är verkan när vi känner oss tillfreds eller missnöjda med samhällsmaskineriet och samhällsstrukturer. Vi hoppas att vår forskning kan ligga till grund för livliga diskussioner om vilka åtgärder som kan förbättra människors livsvillkor i stort och i smått, och att dessa även utmynnar i någon sorts handling.

Det är med dessa två avsikter, att hålla en allmän diskussion om samhällsstyrningens kvalitet levande och uppdaterad samt att erbjuda skolan ett material som skapar engagemang, som vi har skapat dessa sidor. På så sätt tror vi att eleverna ännu bättre förberedas för det kommande vuxenlivet där de förväntas ha förmågan att granska samhällsutveckling utifrån olika sorters information och aktivt vill arbeta för att utveckla det på olika nivåer.

Fördjupningstips

[UN Resolution on Education for democracy \(A/67/L.25\)](#)

[Demokrati är inte allt som behövs \(artikel i Forskning och Framsteg\)](#)

[The Poznan declaration](#)

[Best Practices Manual on Democracy Education \(UNDEF\)](#)

[Skolornas arbete med demokrati och värdegrund \(Skolinspektionen\)](#)

[Vad är SO-ämnenas didaktik \(Skolverket\)](#)

[Stor okunskap om att världen blir bättre \(FN-förbundet\)](#)

QoG-relaterade begrepp

I samtalet om samhällsstyrningens kvalitet finns det en del begrepp som ofta återkommer. Här presenteras några av dem.

Samhällsstyrningen kvalitet – QoG

Vi betecknar ofta stater som demokratiska eller icke-demokratiska och vi strävar efter att de demokratiska skall bli fler. Det finns mycket som talar till den demokratiska statens fördel jämfört med andra styrelseskick, till exempel värnandet om människors lika värde, mänskliga fri- och rättigheter och fria val. Svårigheten med begreppet demokrati är att det kan ha lite olika innehåll inte bara för olika individer, utan även i olika länder. Organisationen Freedom House som årligen presenterar sin undersökning om hur demokratiska världens länder är tittar både på politiska rättigheter och på medborgerliga friheter.

Länder med starka politiska rättigheter präglas, som Freedom House ser det, av fria och rättvisa val. Medborgarna har flera olika partier som representerar olika ståndpunkter att välja mellan. De faktiska vinnarna i val är de som styr samtidigt som övriga partier kan bedriva verklig opposition. Minoriteter har rimligt självstyre eller inkluderas på adekvat sätt i regeringen. Bland de medborgerliga friheterna listas yttrande-, mötes-, förenings- och religionsfrihet samt möjligheter till utbildning. Landet har ett oberoende rättsväsende, tillåter fria ekonomiska aktiviteter och strävar efter lika möjligheter för alla, inklusive kvinnor och minoritetsgrupper.

Det faktum att Freedom House gjort denna uppdelning antyder att det ena inte automatiskt innebär det andra. Ett land kan hålla fria val mellan flera olika partier utan att alla medborgare för den saken skall ha tillgång till utbildning. Eller så kan ett land ha ett i många jämförelser väl ordnat utbildningssystem trots att medborgarna inte har möjlighet att välja styrande parti. Också inom respektive kategori kan det finnas stora skillnader.

Just valforskning har länge varit centralt för statsvetare, mycket tack vare den ledande amerikanske statsvetaren Harold Lasswell som för snart 80 år sedan publicerade boken "Politics: Who Gets What, When and How" (1936). Dess titel har kommit att definiera vad politik handlar om, nämligen tillgången på politisk makt. Arvet från Lasswell är att de flesta statsvetare sedan dess i första hand intresserar sig för frågor som "Vem vinner valen?", "Vem bestämmer politiken?" och "Vem röstar på vad?" genom att studera valsystem (propotiella val eller majoritetsval), partipolitik och röstningsbeteenden.

Denna traditionella forskning säger dock förhållandevis lite om hur staten i sig är organiserad eller hur väl den fungerar. Regelbundna fria val mellan konkurrerande partier ger egentligen ingen information om huruvida alla medborgare – eller invånare – har samma möjligheter. Har alla samma tillgång till samhällets tjänster (public goods), såsom infrastruktur, utbildning eller sjukvård? Är tillgången till rent vatten, bostäder och mat densamma för alla i landet? Råder det likhet inför lagen? Har alla möjlighet att förverkliga sina drömmar? Kännetecknas den offentliga förvaltningen av objektivitet, eller finns det andra värden eller mekanismer som styr? Det kan faktiskt vara så att ett land som kännetecknas av yttrande-, mötes-, förenings- och religionsfrihet också präglas av undermålig sjukvård, osäker elförsörjning eller att invånarna upplever allmän otrygghet, eller tvärtom att invånarna har en god standard och är tillfreds trots starkt kringskurna friheter.

Vid Quality of Government har vi intresserat oss för dessa aspekter, och vår forskningsfråga lyder: "Varför lyckas vissa samhällen ge sina invånare god tillgång till bra vatten, hälso- och sjukvård, utbildning och uppvisa en befolkning som lever länge och har hälsan medan andra samhällen inte lyckas?". Vi tror att människors höga välbefinnande har mindre med tillgång till politisk makt att göra än hur makten faktiskt utövas. Vi menar att maktutövandet (execution of power) är en distinkt del politiken, och vi kallar detta politikens "output"-sida. På engelska talar vi om Quality of Government vilket förkortas QoG. Det finns ingen klockren svensk översättning utan vi brukar tala om samhällsstyrningens kvalitet, eller kvaliteten på den offentliga förvaltningen.

I allmänna ordalag skulle samhällsstyrningens kvalitet kunna beskrivas som statsapparatusens förmåga att implementera lagar och förordningar och leverera tjänster. Hög kvalitet på samhällsstyrningen leder till mänskligt välmående medan låg kvalitet på samhällsstyrningen inte gör det. Så vad är då hög kvalitet på samhällsstyrningen? I ett banbrytande verk av Bo Rothstein och Jan Teorell föreslås att grundprincipen för QoG bör vara opartiskhet (impartiality) i utövandet av offentlig makt. "When implementing laws and policies, government officials shall not take anything about the citizen or case into consideration that is not beforehand stipulated in the policy or the law" (Rothstein and Teorell 2008, 170). "To act impartially is to be unmoved by certain sorts of considerations such as special relationships and personal preferences. It is to treat people alike irrespective of personal relationships and personal likes and dislikes" (Cupit 2000; cf. Rothstein and Teorell 2008, 170).

Naturligtvis är "input"-sidan viktig. De som innehar den politiska makten fattar beslut kring de allmänna regler under vilka invånarna lever och det finns en föreställning att ett samhälle uppnår bättre resultat ifall de som skall leva med politiska besluten får vara med och påverka beslutsfattandet. Därav det stora intresset i att studera hur man vinner politisk makt. Men om QoG, det vill säga genomförandet av lagar och politiska beslut (policies), präglas av korruption (corruption), klientelism (clientilism), beskydd (patronage), nepotism och liknande kommer högre nivåer av mänskligt välbefinnande ligga utom räckhåll. Opertiskhet är således ett centralt begrepp när vi tittar på kvaliteten i samhällets institutioner.

Den offentliga förvaltningen är den stomme som håller samhället igång. Den baseras på lagar och förordningar som reglerar dess verksamhet. Den förser invånarna med olika tjänster, både bastjänster som exempelvis vård, utbildning och infrastruktur

men även kulturella tjänster som bibliotek, musik och idrott. Den offentliga förvaltningen skyddar också invånarna från både interna och externa hot samt utövar styrande, lagstiftande och dömande makt. Hela detta paket finansieras genom skatter.

För att detta skall fungera på bästa sätt, och både du och jag skall kunna känna att vi får valuta för våra skattepengar, behöver de statliga institutionerna kännetecknas av trovärdighet, saklighet, pålitlighet, opartiskhet, kompetens och frånvaro av korruption. Det är när vi upplever att vi inte får något tillbaka för de pengar vi betalar till staten, när vi känner att samhällsstyrningens kvalitet – QoG - är låg, som vi i bästa fall kan få till stånd genomgripande samhällsförändringar där ineffektiva och korrupta strukturer reformeras eller byts ut. I värsta fall anpassar vi oss efter systemet och börjar undvika att betala skatt och istället enbart se om vårt egna hus.

Genom att titta på QoG kan vi diskutera i vilken utsträckning en stat de facto styrs i enligt med lagar och förordningar, eller om det verkar råda olika regler för olika människor beroende vilket parti man tillhör, vilken religion eller etnisk grupp man tillhör etc. Vi kan titta på ifall tillsättningar av offentliga tjänster och funktioner sker utifrån kunskaper och kompetenser eller ifall de tillsätts på andra grunder, som till exempel släkt- eller vänskapsband. Om det visar sig att inte alla har tillgång till den sjukvård eller utbildning, eller kanske elektricitet och rent vatten, som staten har i uppgift att förse sin befolkning med kan vi undersöka om det beror på att tekniken eller kunskapen om dessa tjänster saknas, eller om det är korruption som stjälar resurser.

Statistik visar att det inte finns något säkerställt samband mellan huruvida en stat är att betrakta som demokrati eller inte och hög eller låg QoG. Det finns såväl demokratiska som icke-demokratiska stater där kvaliteten i samhällets institutioner är mycket hög, likaså finns det både demokratiska och icke-demokratiska stater där kvaliteten i samhällets institutioner lämnar mycket att önska i övrigt.

Sammanfattningsvis, "det vi ytterst önskar belysa och förklara är hur kvaliteten i samhällets institutioner påverkar människors livsvilkor. Mera precist är frågan varför det finns så stor variation mellan olika länders institutionella kvalitet och förmåga att åstadkomma *mänsklig välfärd* för sina medborgare" (Rothstein 2015, 16).

Korruption

En av de stora utmaningar samhällen står för idag är korruption. Den kostar samhället stora summor och kan hämma utvecklingen av hela nationer; faktum är att den håller tillbaka hela befolkningars välbefinnande.

Korruption är ett fenomen som återfinns över hela världen, både i utvecklingsländer och i industriländer. Korruptionens storlek och uttryck kan däremot se mycket olika ut. I utvecklingsländer är det vardag för fattiga människor att ta beslut om att delta i korruptionen då deras behov ställs mot tjänstemäns girighet (need versus greed

corruption). Där kanske medborgare måste betala mutor för att få tillgång till den service eller de tjänster som de har rätt till, som till exempel tillgång till sjukvård eller skola. Denna korruption betecknas ibland som petty corruption (ungefär "liten korruption"). I utvecklade länder tenderar korruptionen att istället förekomma i högre maktsfärer och betecknas då som grand corruption ("stor korruption"). Favorisering (favouritism) är ett exempel på detta; till exempel när ett företag får ett statligt uppdrag, inte för att det har kvalificerat sig i konkurrens med andra utan för att en styrelseledamot i företaget är vän med en tjänsteman i statens tjänst. Korruption försvagar och försvårar de möjligheter medborgare i ett land har att ställa sina företrädare till ansvar för sina handlingar.

Enkelt uttryckt är korruptionen komplex. Detta framgår inte minst av de många adjektiv och termer som förknippas med den, till exempel petty, grand, politiskt, laglig, kickback och mutor (bribery). En bra utgångspunkt för att förstå vad korruption egentligen är, är att definiera konceptet.

Även om termen korruption har utsatts för en uppsjö definitioner inom samhällsvetenskapen är den konventionella beskrivningen uttryckt som ett "missbruk av tjänsteställning för privat vinning". Denna definition begränsar vårt fokus mot den offentliga sektorn eftersom det är där staten står i tydligast förbindelse med sina medborgare; den finansieras av skattepengar och styrs av makthavare som i val fått mandat att företräda medborgarna. Viktigt att minnas i sammanhanget är att enbart för att merparten av korruptionsforskningen tittar på den offentliga sektorn så betyder inte det på något sätt att den privata är fri från korruption.

Den form av korruption som media oftast uppmärksammar är kickbacks och mutor (bribery) vilka oftast vrids till att handla om pengar. Mutor bör dock definieras av själva handlingen att lova bort, ge, ta emot eller gå med på att ta emot pengar eller något annat av värde med syftet att påverka agerandet hos en offentlig tjänsteman som utövar sina ålägganden. Denna definition visar tydligt att korruption inte enbart är begränsat till att pengar byter ägare. Korruptionen tar sig många uttryck – såväl sociala, politiska och juridiska som ekonomiska.

Det är således en bra utgångspunkt att betrakta korruption som ett paraplybegrepp för att ringa in dess mångfacetterade karaktär. På så sätt tillåts även olika icke-monetära uttryck såsom tjänster och gentjänster i form av klientelism (clientelism), beskydd (patronage) och svågerpolitik (nepotism) ingå i förståelsen av konceptet.

Som nämnts tidigare paras korruption gärna ihop med olika adjektiv, till exempel social korruption. Social korruption ses generellt som en integrerad del av klientelism då en klientistisk relation innehåller sociala aspekter, dvs. hur människor förhåller sig till varandra. Vanligtvis avser klientelism en utbytesrelation som kännetecknas av lojalitet mellan två parter i ett ojämlikt maktförhållande. Vi har en person i maktställning och en klient som tar emot en vara eller tjänst i utbyte mot stöd för personen med makt. Detta kan exempelvis ta sig uttryck i att stötta i en omröstning eller i ett val, hjälpa till i en politisk kampanj eller något så enkelt som att hjälpa till och skörda fält.

Det är inte omöjligt att föreställa sig klientilism som ett politiskt parti som delar ut varor, såsom pasta eller mjöl, till väljarna vilket sedan ligger till grund för att väljarna röstar på partiet vid val.

En annan form av korruption är beskydd - där politiska uppdrag ges till personer i utbyte mot lojalitet. Detta kan också ses som ett politiskt verktyg som används av politiska partier, och är ett bra exempel på den gråzon inom vilken själva handlingen kanske inte är olaglig i sig men som ur medborgarens synvinkel är oetisk och korrupt. Medborgaren ser att personen inte fått jobbet baserat på meriter, utan istället på det faktum att den tillhör en viss grupp.

Konsekvenserna av korruption är förfärliga - de leder till en försämring av samhällsstyrningens kvalitet vilket i slutändan påverkar medborgarnas välbefinnande. De kan till och med göra våld på medfödda rättigheter så som de mänskliga rättigheterna.

Därför är det viktigt att förstå vad som är motsatsen till korruption. I detta fall handlar det om vad som medför god kvalitet på samhällsstyrningen och hur detta kan främjas för att få ett korruptionsfritt samhälle. Motsatsen till korruption i den offentliga sfären utifrån samhällsstyrningens kvalitet kan menas vara opartiskhet i utövandet av offentlig makt. Det lägger fokus på output-sidan av den ekvation där tjänstemän agerar i skärningen mellan staten och medborgarna och kan diskuteras i termer av opartiskhet.

Tillit

Tillit är en mycket viktig del i samhället. Vårt sociala samspel påverkas i mycket stor utsträckning av graden av tillit människor emellan. I ett samhälle med låg tillit vågar vi inte lita på varandra, eller på staten. Istället ser vi i första hand om vårt eget hus och våra närmaste anhöriga eller gruppmedlemmar.

Staten spelar en viktig roll när det gäller tillit genom att kontrollera områden som kan leda till misstro och osämja. Sådana områden är till exempel ägande av olika former. Staten kan gå in och det tydligt vem som äger en fastighet, mark, skog, en bil, en maskin, ett företag osv. På så sätt minskar otydligheten och osäkerheten människor emellan.

Andra områden där staten kan stärka tilliten är exempelvis inom finanssektorn där banker och det ekonomiska systemet upplevs tryggare tack vare bankgarantin. För anställningar och tillsättningar inom statsapparaten sker dessa på meriter, inte på lojaliteter, och tjänstemännen agerar opartiskt utifrån lagtext.

Om vi vågar lita på att stat och myndigheter agerar opartiskt och för allas bästa vågar vi också lita mer på andra människor. Vi behöver då inte bevaka det egna intresset gentemot alla andra.

Fördjupande länkar:

[Bo Rothstein & Jan Teorell \(2008\): What Is Quality of Government? A Theory of Impartial Government Institutions \(Governance\)](#)

[Bo Rothstein \(2013\): Om kopplingen mellan korruption, lycka och tillit \(Forskning.se\)](#)

[Bo Rothstein \(2015\): De samhällsliga institutionernas kvalitet \(Riksbankens Jubileumsfond\)](#)

[Anders Sundell \(2015\): Public Administration and Corruption – How To Get the Institutions That Work \(Quality of Government Institute\)](#)

[Köpta relationer - Om korruption i det kommunala Sverige \(2012\) \(Statskontoret\)](#)

[Aiysha Varraich \(2014\): Corruption: An Umbrella concept \(Quality of Government Institute\)](#)

[Robert Klitgaard \(2015\): Addressing corruption together \(OECD\)](#)

[Sveriges väg ut ur korruptionens grepp \(2015\) \(Forskning & Framsteg\)](#)

[How Georgia Stamped Out Corruption on Campus \(2015\) \(Foreign Policy\)](#)

[Demokrati hjälper inte mot korruption \(2012\) \(SvD Näringsliv\)](#)

[Ingen vård utan mutor \(2011\) \(Forskning & Framsteg\)](#)

[Corruption Is Killing Children in Angola \(2015\) \(The New York Times\)](#)

[Maria Oskarson och Bo Rothstein \(2012\): Den sociala tilliten – håller vi på att tappa de unga? \(SOM-institutet\)](#)

[Sveriges unika tillit sjunker: Kan man lita på folk? \(2014\) \(Forskning & Framsteg\)](#)

[Niklas Harring \(2014\): The Multiple Dilemmas of Environmental Protection: The Effects of Generalized and Political Trust on the Acceptance of Environmental Policy Instruments \(Quality of Government Institute\)](#)

[Freedom House \(hemsida\)](#)

[Geoffrey Cupit \(2000\): When Does Justice Require Impartiality?" Presented at the Political Studies Association-UK 50th Annual Conference, London](#)

[Harold Lasswell \(1936\): Who Gets What, When and How](#)

Vetenskapliga begrepp

Här presenteras några olika vetenskapliga begrepp som kan vara bra att ha med sig i mötet med QoG:s stödmaterial. Ju oftare de används för att diskutera eller beskriva innehåll och tankar i såväl teman som föreläsningar desto mer närvarande blir den vetenskapliga metoden i klassrummet.

Hypotes

När en forskare upptäcker ett fenomen av något slag, exempelvis en statistisk korrelation mellan olika variabler, formulerar hen ett antagande, en hypotes, för att teoretiskt förklara fenomenet. Därefter är uppgiften att testa hypotesens riktighet genom experiment, iakttagelser, intervjuer etc.

Slutmålet är att kunna säga ifall hypotesen är sann; "Detta är en beskrivning av verkligheten", eller falsk; "Detta är inte en beskrivning av verkligheten".

Att en hypotes visar sig vara falsk är långt ifrån ett misslyckande. Tvärtom är det oerhört viktigt att också kunna peka på att det som vid en första anblick verkar hänga ihop och påverka varandra kanske faktiskt inte gör det i realiteten. Genom att testa hypoteserna får vi en fingervisning om vad vi kan säga att vi faktiskt vet, och vad som snarare är en föreställning eller fördom eller förhoppning.

Kausalitet

Ibland använder vi uttrycket att vi inte vet vilket som kom först, hönan eller ägget. Det vi då egentligen funderar över är kausaliteten i en händelse eller ett fenomen.

Kausalitet beskriver orsakssamband. Med detta menas att en specifik förändring i ett normaltillstånd ger en viss effekt, och att det är tydligt att det är just den specifika förändringen som också leder till effekten. Vi bör även kunna upprepa förloppet och få samma effekt för att kunna påvisa starkt orsakssamband och hävda kausalitet. För den vetenskapliga metoden är det avgörande att ett experiment eller en undersökning kan upprepas av andra som då får samma resultat.

Det kan ibland vara svårt att helt säkert hävda kausalitet. Ju mer komplex miljö vi studerar desto svårare att verkligen avgöra vilken specifik händelse som leder

effekten. Vi kan se tydliga samband men kan kanske ändå inte hävda att vi hittat en "sanning".

Korrelation

Inom statistik undersöker man ofta hur olika variabler korrelerar med varandra, det vill säga hur starkt sambandet mellan dem är. Sambandet, eller korrelationen, uttrycks på en skala från -1 till 1. De båda ytterligheterna (-1 eller 1) yttrycker det starkaste sambandet medan 0 visar att det inte finns något samband alls.

Om vi säger att vill undersöka huruvida det finns ett samband mellan tandborstning och hål i tänderna så behöver vi ha tillgång till statistik. Denna kan vi få fram antingen genom att tala med tandläkare och kanske få tillgång till deras patientjournaler eller så skulle vi kunna ta fram egna siffror genom enkäter eller intervjuer där vi frågar både om rutiner kring tandhygien och historik gällande hål i tänderna.

När vi har det underlag vi behöver kan vi lägga in resultaten i en tabell. När vi räknar ut korrelationen kanske vi får fram siffran 0,7. 0,7 betyder att vi här har en ganska stark positiv korrelation, det vill säga att vi ser att få hål hänger samman med bra tandhygien.

Om vi istället fått fram 0,2 så skulle vi förvisso ha en positiv korrelation men den skulle vara svag och skulle inte kunna ligga till grund uttalandet att "du får inga hål i tänderna om du borstar tänderna". En sådan slutsats skulle inte gå att dra.

Om det visat sig att vi fick -0,7 så har vi istället en starkt negativ korrelation, det vill säga att ju mer du borstar tänderna desto mer hål får du.

Det är viktigt att komma ihåg att korrelationen är ett statistiskt mått som inte nödvändigtvis har med just de två undersökta variablerna att göra. Om korrelationen blir -0,7 i exemplet ovan är det olyckligt att dra slutsatsen att folk bör sluta med att borsta tänderna för att slippa hål. Vid en mer noggrann undersökning kan det istället visa sig att tandkräm innehåller farliga ingredienser som fräter på tänderna. Tandkrämen är således den egentliga orsaken till det samband vi ser när vi undersöker tandborstning och tandhål.

Korrelation beskriver alltså det statistiska samband mellan två variabler. Det säger däremot inget om vilken av de två variablerna som leder till den andre, eller ens ifall de två alls påverkar varandra eller om de båda är resultat av någon annan orsak (som tandkrämen i exemplet ovan). Det är detta forskarna arbetar vidare med att undersöka när väl en korrelation är identifierad.

Variabel

När vi vill undersöka något i omkring oss prövar vi många gånger att sätta olika delar eller begrepp i relation till varandra. För att det skall fungera behöver vi göra delarna eller begreppen mätbara. Mätbart blir det genom enkäter, opinionsundersökningar eller intervjuer som om underlaget är tillräckligt stort kan ligga till grund för statistik. Det kan handla om allt från ålder, kön och livslängd till tillgången till rent vatten, sjukvård och utbildning till upplevd lycka, antal kvinnor i parlamenten och inställning till homosexualitet. De värden vi plockar ut för att undersöka kallas för variabler och dessa ställer vi mot varandra i diagram för att undersöka korrelation.

Teman

Här går vi igenom strukturen bakom våra teman samt de utmaningar som dessa innehåller. Varje tema beskrivs kort och innehåller länkar både till själva temat som till fördjupande länkar.

Temastruktur

Den vane forskaren som besitter både träning och erfarenhet kan med stor iver dyka ner i QoG:s olika datamängder, exempelvis QoG Standard som innehåller drygt tvåtusen variabler, och direkt börja undersöka världen.

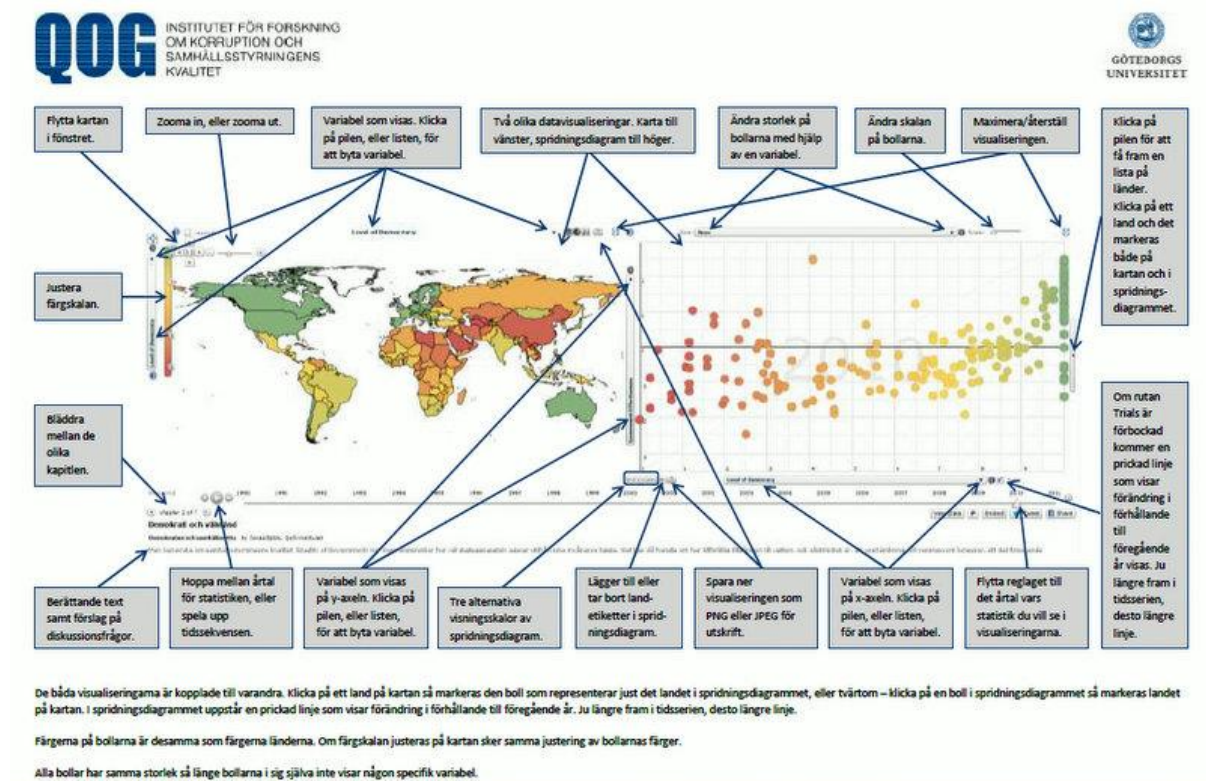
Ett lite enklare men ändå förhållandevis fritt tillvägagångssätt är att använda sig av QoG:s datavisualiseringsverktyg. Det är kopplat till datamängden QoG Standard med ungefär 250 variabler. Visualiseringen ger en ram att hålla sig inom där variablerna kan visas antingen som grafer och kartor.

Ett tredje sätt är att använda sig av de teman vi satt samman. Varje tema innehåller ett fåtal utvalda variabler vilka kretsar kring en avgränsad frågeställning som kan kopplas till samhällsstyrningens kvalitet, QoG. Temat blir belyst ur olika vinklar för att visa på hur komplex verkligheten är. Temat ger inget färdigt svar utan uppmuntrar istället till kritiskt tänkande och diskussioner och kan ligga till grund för vidare samtal och undersökningar eller olika enskilda arbeten, grupparbeten eller klassundervisning.

Varje tema är helt fristående och utan inbördes ordning. Viss överlappning kan förekomma mellan olika teman vilket visar på frågornas komplexitet. Det är ändå viktigt att komma ihåg att du som lärare väljer när, hur många och i vilken ordning du och dina elever arbetar med de olika temana.

Alla teman är uppbyggda på samma sätt. I anslutning till temat finns en kortare förberedande uppgift genom vilken eleverna får en egen relation till området. Själva temat innehåller ett par kapitel i vilka vi vänder och vrider på perspektiven med hjälp av ett antal på förhand utvalda variabler. Dessa visualiseras med hjälp av kartor och spridningsdiagram. Till varje kapitel finns också en kortare text som istället för att presentera färdiga svar utmynnar i diskussionsfrågor där eleverna själva kan föreslå olika lösningar. Varje tema avslutas med en utmaning samt tips på artiklar och länkar för den som vill fördjupa sig ytterligare. Dessa är inte sorterade eller rankade utan spänner från skolanpassat material till vetenskapliga artiklar. Det är upp till varje enskild lärare att själv avgöra vad som kan vara lämpligt att rekommendera för sina elever.

Även om varje tema innehåller ett begränsat antal variabler erbjuder visualiseringen trots det många möjligheter att experimentera med datan i temat.

Statistiska och pedagogiska utmaningar

När det handlar om data finns det alltid olika utmaningar att ta ställning till. Att göra eleverna medvetna om dessa utmaningar som forskare världen över brottas med fördjupar förståelsen för hur sammansatt vår värld är och därmed också hur försiktig man behöver vara med svepande generaliseringar och sanningar.

Variablerna som ingår i temana har valts ut med hänsyn tagen till geografi och tid. Vi vill att de skall ha så god geografisk täckning som möjligt. Dels för att det ger en bättre bild av hur världen ser ut, dels för att så många som möjligt i klassrummet skall kunna hitta information om länder som de på något sätt har en personlig relation till.

När det gäller vilka årtal ett tema skall behandla har vi valt att börja 1992 och fortsätta fram till idag. Den största anledningen till att vi valt just detta årtal är att vi efter flera års politisk omvälvning, inte minst i Europa och dess närområde, fick de världskartor som vi i stor utsträckning levt med sedan dess. Det är viktigt att hålla i minnet att länder inte är så självklara statistiska enheter vi ibland förutsätter. Snarare är de konstruktioner som kan förändras över tid vilket skapar svårigheter ur ett statistiskt perspektiv.

De stora och dramatiska förändringar som skedde i början av 90-talet bestod främst av att länder som Sovjetunionen, Jugoslavien och Tjeckoslovakien föll sönder. När ett land delas innebär det att all statistik fram till dess är gemensam och därefter olika. Tjeckoslovakien är idag ett historiskt land, men ändå har både Tjeckien och Slovakien sina rötter i det. Samtidigt kan det bli missvisande om båda dessa länder redovisar samma statistik för åren före 1993. Statistiken för Etiopien visar på ett annat problem där Eritrea blev självständigt 1993 och sedan har fortsatt att existera vid sidan om Etiopien som finns kvar men med nya gränser. Ett motsatt problem kan vi finna i Tysklands återförening 1989 där statistik från två förhållandevis olika länder plötsligt kan räknas samman.

Lösningen på dessa och liknande utmaningar är att faktiskt införliva de historiska länderna i datan och acceptera att de bara kan representeras fram till dess undergång. Likaså räknar vi bara länder som är erkänt självständiga från det år de erkänts av det internationella samfundet varför halvt självständiga områden och territorier räknas bort. I fallet Etiopien, och andra länder vars gränser förändrats, anges landet med före/efter årtal inom parentes t.ex. Etiopien (-1992) samt Etiopien (1993-). Ur ett metodologiskt perspektiv kan det vara spännande att diskutera dessa aspekter i klassrummet; Hur mycket kan vi faktiskt säga om ett land bakåt i historien? Som exempel kan man titta på hur Polens gränser ändrats sedan medeltiden, eller varför inte Sveriges?

Det faktum att länder förändras kan vara en orsak till att inte alla dataserier är kompletta. Det finns ytterligare många anledningar till ofullständiga dataserier och dessutom är det ytterst få variabler som är heltäckande för alla länder, eller helt tillförlitliga i de fall de förekommer. När det gäller exempel uppgifter om befolkningsmängder kan det finnas betydande mörkertal, vilket kan bero på flyktingströmmar som en följd av väpnade konflikter eller klimatkatastrofer, illegal arbetskraftförflyttning, människohandel (trafficking) samt inte alla stater har kapacitet för exakt folkräkning. Det är också viktigt att komma ihåg att förhållandena inom ett land kan skilja sig mycket åt. Om vi tar Sverige som ett exempel så är det i många avseenden mycket stor skillnad mellan Stockholmsområdet och Norrlands inland, något statistik som ligger på landsnivå inte tar hänsyn till. Problemet med tillförlitlighet kan alltså vara mycket intressant att diskutera i klassrummet.

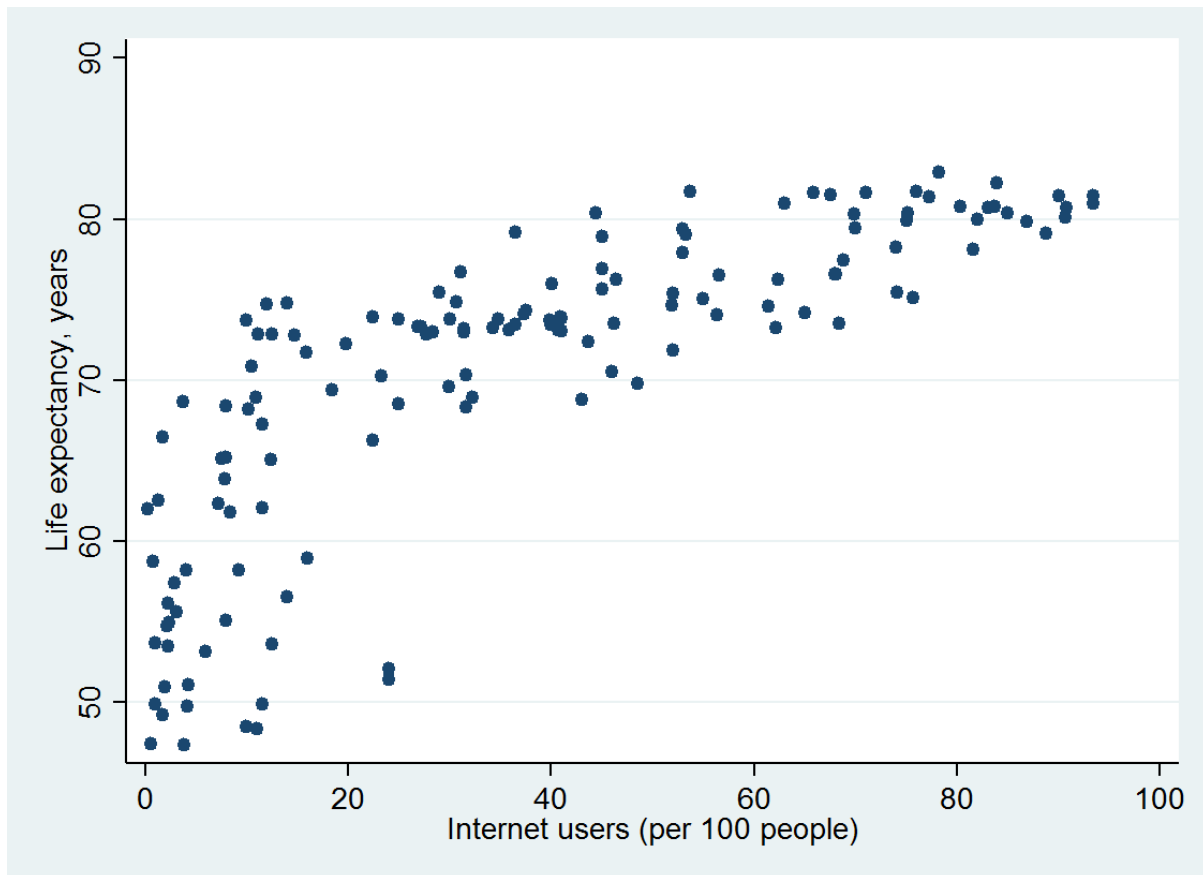
Ibland kan dataserien för ett land innehålla avbrott, det vill säga att det helt enkelt saknas underlag för ett år. Här är det fullt möjligt att sannolikhetsberäkna ett värde som ligger i linje med föregående och följande värden, men vi har istället valt att lämna dessa år tomma. På så sätt har eleverna tillgång till samma icke manipulerade data som forskare har. Istället vill vi uppmuntra till diskussioner i klassrummet om tänkbara orsaker till att statistik kan saknas vissa år.

Variablerna i sig själva är kanske inte vad vi skulle kunna kalla för vetenskap. Däremot är de framtagna genom vetenskapliga metoder för högsta möjliga tillförlitlighet. Och de kan i mötet med varandra leda till nya vetenskapliga upptäckter och slutsatser. När variablerna presenteras i diagrammen så beskriver alltså dessa enbart hur olika variabler korrelerar med varandra, däremot säger de inget om kausaliteten. Det är framförallt detta som bör diskuteras i klassrummet och elever emellan. Eleverna bör alltså ges möjlighet att fundera på orsak och verkan, sätta upp hypoteser samt tillåtas att argumentera för dessa och slutligen även uppmuntras att justera teserna utifrån de kommentarer, frågor och förslag på alternativa tolkningar som övriga kamrater i klassen ger. Det är häri träningen i vetenskaplig metod ligger, att bygga argumentation men också kritiskt diskutera teorier och granska varandras argument och bevis och föreslå alternativa eller kompletterande slutsatser. Det innebär inte att det alltid går att komma fram till vad som verkligen är rätt och fel eller sant, och det är ju en orsak till att världen fortfarande erbjuder så många möjligheter till utveckling. Låt därför gärna eleverna också föreslå åtgärder för att komma tillrätta med bristerna samt agera för att ge en upplevelse av att det går att ta ansvar och engagera sig som samhällsmedborgare.

Tolkning av diagram

När vi väljer ett par variabler och placerar dem på en x-axel (horisontell) och en y-axel (vertikal) får vi ett diagram. I det visualiseringsverktyg QoG använder kallar vi diagrammet för spridningsdiagram (scatterplot) där alla värden vid ett givet tillfälle sprids ut. Varje prick motsvarar ett land där vi har värden för de båda variablerna. Spridningsdiagrammet visar alltså hur olika länder förhåller sig till varandra.

I ett diagram där prickarna är utspridda hur som helst kan det vara svårt att finna några samband, medan prickarna i andra diagram uppvisar någon sorts mönster som skulle kunna antyda samband, eller korrelation. Men ett till synes tydligt samband behöver egentligen inte betyda något. Titta till exempel på följande diagram:

I diagrammet kan vi se ett samband, en korrelation, mellan antalet internetanvändare och förväntad livslängd. Vi skulle kunna dra slutsatsen att här finns en orsakskedja, en kausalitet, som pekar på att ju fler internetanvändare ett land har, desto längre lever landets befolkning. Utifrån detta skulle vi kunna argumentera för att alla bör använda internet eftersom vi då skulle leva längre.

Nu är det uppenbart att ett sådant antagande är helt orimligt, och inom forskning brukar man ofta höja ett varningens finger och påpeka att korrelation inte nödvändigtvis betyder att det ena orsakar det andra. I fallet med internet och livslängd kan det finnas andra faktorer som påverkar, till exempel ett lands BNP, möjlighet till sjukvård, tillgång till rent vatten etc.

Filmföreläsningar

Forskarna vid QoG-institutet arbetar med många viktiga och intressanta frågor som spänner över många olika ämnen. En del av denna forskning är svårare än annan att diskutera i de teman vi plockat ihop baserat på variablerna i datamängden QoG

Basic. Därför har vi bjudit in forskare och doktorander att ställa sig framför en filmkamera och där presentera delar av sina forskningsområden.

Filmerna, som har karaktären av korta föreläsningar på ungefär 10 minuter vardera, kan användas på olika sätt. De kan användas som fördjupning inom i något ämne eller som utgångspunkt för en diskussion. De kan också utgöra introduktionen till ett helt nytt ämnesområde. Den begränsade tiden gör att de kan användas som flipp, det vill säga att eleverna kan se dem hemma i lugn och ro varvid följande lektion kan ägnas åt att diskutera innehållet.

Upplägget på filmerna är som regel att de inleds med en kort presentation av föreläsaren och av det område hen forskar på. Beroende på ämne och fokus diskuteras därefter olika samband, utmaningar och möjligheter. Föreläsningen avrundas med en frågeställning eller en utmaning eller påstående för eleverna att fundera vidare kring.

För att filmerna skall vara så tillgängliga som möjligt har forskarna försök att hålla sig till ett vardagligt språk utan alltför abstrakta eller tekniska utsvävningar. Majoriteten av filmerna är på svenska, samtidigt är forskningen vid QoG-institutet global och många forskare har andra modersmål än just svenska. Det innebär att några filmer är på engelska och vi har i dessa sammanhang varit extra noggranna med att hålla språket så enkelt som möjligt.

Nedan finns en mycket kort text tillhörande varje föreläsning. Texten är riktad till lärare och innehåller lite frågeställningar samt vidare hänvisning till artiklar eller annat relevant material för den som vill fördjupa sig.

Fördjupningstips till filmen om Samhällsstyrningens kvalitet

[Bo Rothstein \(2015\): De samhälleliga institutionernas kvalitet \(Riksbankens Jubileumsfond\)](#)

[Demokrati är inte allt som behövs \(artikel i Forskning och Framsteg\)](#)

[Vatten och sanitet \(Sida\)](#)

Fördjupningstips till filmen Utmaningen med miljöpolicy

[Natural Resource Management \(U4\)](#)

Fördjupningstips till filmen Miljöutmaningarna och tilliten

[Niklas Harring \(2014\): The Multiple Dilemmas of Environmental Protection: The Effects of Generalized and Political Trust on the Acceptance of Environmental Policy Instruments \(Quality of Government Institute\)](#)

[Maria Oskarson och Bo Rothstein \(2012\): Den sociala tilliten – håller vi på att tappa de unga? \(SOM-institutet\)](#)

[Sveriges unika tillit sjunker: Kan man lita på folk? \(2014\) \(Forskning & Framsteg\)](#)

[Garrett Hardin on the Tragedy of the Commons and Resources](#)

Miljöutmaningarna och tilliten

Listan som Niklas visar på de företeelser som oroar människor mest innehåller tre miljörelaterade områden. Hur skiljer sig dessa från de övriga? Fundera på vilka fem av dessa tio du har störst möjlighet att själv, i din vardag, påverka till det bättre? Hur många av dem är de tre miljörelaterade? Varför?

Den grundläggande poängen i Niklas presentation är att just miljöfrågorna ligger inom zonen där det faktiskt är möjligt för oss att påverka, här och nu. Samtidigt tenderar vi alltså att vänta på att andra visar sig goda vilja agerar innan vi själva gör det, eller åtminstone att de agerar samtidigt som vi, så att vi slipper kännas oss dumma som är de enda som källsorterar/åker kollektivt/har köttfria dagar i veckan/duschar snabbt/handlar second hand eller vad det nu kan vara.

Den springande punkten här är tilliten. Vi måste ha tillit till att vi alla gemensamt tar vårt ansvar. Vad är det för poäng med att jag gör uppoffringar om vi alla ändå går under i slutändan? Den intressanta frågan här blir då hur vi bygger tilliten. Kan vi lösa det själva och bara bestämma oss för att lita på varandra? Eller behöver vi lämna över en del av vår frihet till någon som får i uppgift att tala om för oss vad vi får/inte får göra, och på vilket sätt?

Korruptionen gör entré när någon har resurser av något slag som denne kan använda för att få fördelaktiga undantag från den gemensamma överrenskommelsen, undantag som inte sällan innebär att övriga i överrenskommelsen får sämre utdelning. Varför är det så frestande för oss att tillgodose vår personliga nytta framför den gemensamma nyttan? Är det bara vissa människor som kan tänka sig strunta i spelets regler, eller finns det situationer då vi alla är beredda att bryta reglerna för personliga fördelar?

Även om vi har en kollektiv ordning som vi alla följer så finns det inget som hindrar oss från att kritisera denna för att få den justerad i någon riktning. Vem avgör i sådana fall vilka argument som är viktigast, eller kanske vad som är rätt och vad som är fel? När information och desinformation mixas, framförallt i de digitala miljöer där många av oss vistas, ställs stora krav på källkritiskt kunnande för att kunna göra goda bedömningar om vad som är mest rätt och riktigt just nu. Inom nästan alla

miljöområden finns det de som talar för striktare hållning, och de som menar att alla faror och larm är uppblåsta. Hur ser jämvikten ut mellan dessa? Ser deras påverkan likadan ut, eller skiljer den sig åt, och i så fall hur?

Data, statistik och visualisering

Detta avsnitt är en förenklad och översatt text hämtad från våra kodböcker.

Introduktion

Data och statistik är viktiga redskap för statsvetare. Datan och statistiken i sig ser kanske inte så spännande ut där olika tal fyller kolumn efter kolumn i en tabell, men då den representerar såväl människors åsikter som olika förhållanden och företeelser är den mycket viktig. När data jämförs geografiskt eller över tid kan olika mönster framträda. Det är dessa som är intressanta och som ligger till grund för olika teorier om varför vi gjort som vi gjort, vilka resultat det gett och samtidigt ger den oss en fingervisning om hur vi utifrån den kunskapen kan agera i framtiden för att skapa det bästa samhället.

QoG har samlat på sig en ansevärd mängd data från hela världen varav en del producerats av oss själva. Merparten är dock ett urval som hämtats från andra håll, exempelvis från Freedom House, OECD, Transparency International, UNESCO samt Världsbanken. Vi har i första hand valt ut data som på något sätt kan belysa och diskutera samhällsstyrningens kvalitet - QoG.

Datan är samlad i olika datamängder för att underlätta användandet. Projektet Bringing QoG research to the classroom utgår i första hand från QoG Basic som i dagsläget består av drygt 250 variabler. Dessa är hämtade från QoG Standard, en omfattande datamängd på cirka 2300 variabler. QoG Standard används av forskare världen över och har vunnit Lijphart/Przeworski/Verba Data Set Award.

Det finns ett datavisualiseringsverktyg knutet till QoG Basic. Det betyder att man kan hämta upp olika variabler och presentera dessa i olika grafer, diagram och kartor. Dessa går även att spara ner och bädda in i exempelvis Power Point.

För att bekanta sig med QoG Basic och visualiseringsverktyget har vi skapat några olika teman att arbeta med i klassrummet. Dessa belyser några aspekter av samhällsstyrningens kvalitet och lyfter olika frågeställningar och utmaningar. Materialet ger inga färdiga svar utan kan istället ligga till grund för samtal och diskussioner utifrån exempelvis demokrati, jämställdhet, rättvisa, hållbar utveckling och ekonomi. Dessutom ger de en insikt i källkritik samt vetenskapligt sätt att arbeta.

Dessa teman är en bra ingång i QoG Basic. Ganska snart kommer förhoppningsvis både du pedagog och dina elever att vilja undersöka vad andra data visar och det kan då vara lättare att hämta upp egna variabler från QoG Basic än om man börjat med det visuella materialet.

Om du använder iPad eller mobil när du arbetar med vårt [visualiseringsverktyg](#) kan du eventuellt behöva ex Puffin för att öppna verktyget.

För förstagångsanvändare

Vi har själva upplevt att det kan vara utmanande första gången man använder en datamängd. Vår förhoppning är att detta avsnitt skall göra det lättare både för dig som pedagog och för dina elever att komma igång.

Våra datamängder innehåller två dataset; dels Tidsserier (TS, efter engelskans time-series), dels tvärsnittsserier (CS, efter engelskans cross-section). I TS är analysenheten landsår, exempelvis Sverige-1990, Sverige-1991 osv. I datasetet CS är däremot analysenheten länder där en karta visar olika världen för olika länder under en given tidsperiod, oftast ett specifikt år. Många av variablerna finns i både TS och CS, men inte alla. Om du inte hittar den variabel du söker kanske du söker i fel dataset. I respektive kodbok för de olika datamängderna finns information om i vilket dataset du hittar variabeln du söker.

Det är viktigt att förstå vad QoGs dataset är. Först och främst är de en pool av variabler som samlats in från andra ursprungliga eller sekundära källor. För arbete i skolan kan de innehålla precis vad som behövs för att visa på samband och diskutera deras uppkomst och konsekvenser. För högre studier, på högskolenivå, kan de snarare fungera som ett smörgåsbord av smårätter där de intressanta variablerna konstruktion och kodning presenteras och den som vill använda dem till sin forskning med fördel kan söka upp orginalkällan.

Den största fördelen med att vända sig till QoGs datamängder är att du får tillgång till ett brett utval av variabler på Quality of Government samt andra variabler nära relaterade till samhällsstyrningens kvalitet. Det är också enkelt att direkt börja använda önskade variabler.

Tidsserier och tvärsnitt

QoGs datamängder QoG Basic och QoG Standard presenteras som två dataset; dels Tidsserier (TS, efter engelskans time-series), dels tvärsnittsserier (CS, efter engelskans cross-section). I TS är analysenheten landsår, exempelvis Sverige-1990,

Sverige-1991 osv medan analysenheten i CS är landet, dvs hur förhåller sig olika länder till varandra ett givet år.

Även om många TS innehåller värden för varje år kan man inte utesluta att det är så. I de fall det saknas statistik för ett år kan detta i visualiseringen ta sig uttryck i att landet blir vitt eller bubblan stannar. Detsamma gäller för den geografiska täckningen där länder som inte har värde alls saknar bubblor och saknar färg på kartan.

Det är också viktigt att komma ihåg att länder i sig inte är statiska fenomen utan de kommer och går genom historien, slås ihop eller delas eller så dras gränser om. Sådana förändringar utmanar arbetet med statistik som ligger på nationell nivå, och inte regional eller lokal. Vi diskuterar mer vad som kan vara värt att tänka på kring detta i avsnittet *Statistiska och pedagogiska utmaningar* under [Temån](#).

Variabelkategorier

För att underlätta sökandet efter mer specifika uppgifter har vi grupperat variablerna i 18 olika kategorier. Observera att även om variablerna varierar mellan de olika dataseten är kategorierna desamma. Dessa är följande:

Quality of Government

Quality of Government översätts till samhällsstyrningens kvalitet och kan beskrivas som objektiva statliga institutioner. Det innebär att offentliga tjänstemän vid utförandet av sina uppdrag inte på något sätt väger in sådant som inte på förhand anges i policys eller lagar, som exempelvis ålder, kön, religion, förmögenhet, familjeband eller annat. Denna kategori innehåller därför variabler som är centrala för QoG, till exempel byråkratisk kvalitet och korruption, samt hur väl rättsstaten fungerar och transparens i den offentliga sektorn.

Civil Society/Population/Culture

Civil Society/Population/Culture är en mycket bred kategorisering med indikatorer som spänner från socialt kapital, religion och personliga övertygelser till etnisk fraktionering och genus.

Conflict

Conflict är en kategori som innehåller variabler som rör väpnade konflikter inklusive inbördeskrig och den offentliga sektorns inkomster och utgifter relaterade till våldsamma konflikter (militärutgifter, vapenimport, militär personal).

Education

Education omfattar en rad olika indikatorer kopplade till utbildning, t.ex. offentliga utgifter, antal lärare, egenskaper hos studenter (ålder, kön, utbildningsnivå) och utbildningsresultat (medelvärde poäng, läskunnighet, antal forskare).

Energy and Infrastructure

Energy and Infrastructure består av variabler som täcker beskrivningar av olika energikällor (produktion, konsumtion och handel) och variabler som rör kvalitet och kvantitet kopplade till infrastruktur (transporter och kommunikation).

Environment

Environment innehåller olika miljörelaterade indikatorer som beskriver tillståndet i miljön och i ekosystem, människans inverkan på miljön samt miljöskydd.

Health

Health samlar hälsoindikatorer som beskriver hälsan hos invånarna i ett visst land. Dessa inkluderar hälsotillstånd, policys och tillhandahållen infrastruktur som rör hälsa (utgifter, antal sjukhus), förekomsten av sjukdomar (HIV, tuberkulos) samt viktiga hälsoindikatorer som förväntad livslängd och dödlighet.

History

I denna kategori ingår variabler relaterade till historiska fenomen eller situationer, till exempel kolonial historia, rättshistorik samt historisk BNP per capita.

Judicial

Judicial omfattar rättsliga indikatorer som beskriver de rättigheter och skyldigheter en stat har gentemot medborgarna samt brottsstatistik.

Labour Market

Här finns variabler som beskriver graden av sysselsättning, arbetslöshet samt facklig anslutning på olika nivåer.

Media

Media innehåller indikatorer som beskriver mediernas frihet i ett visst land (pressfrihet, reglering av medierna) samt allmänhetens tillgång till och förtroende för medierna.

Migration

Migration omfattar indikatorer avseende migration och flykt.

Political Parties and Elections

Political Parties and Elections består av variabler som har med den lagstiftande församlingen att göra, såsom politiska partier och antal ledamöter, samt variabler kopplade till val och regeringsbildningar.

Political System

Political System samlar indikatorer som beskriver det politiska systemet, såsom typ av regim, president eller parlamentariskt system, stabilitet, samt år vid makten för nuvarande regim.

Public Economy

Public Economy samlar ekonomiska indikatorer som speglar statens influenser över ekonomin, såsom skatter och räntor. Här finns även variabler som beskriver BNP, skulder, inflation och konsumtion samt andra indikatorer som beskriver ett lands ekonomiska tillstånd, t.ex. arbetslöshet, transfereringar etc.

Private Economy

Private Economy inkluderar variabler som belyser den privata sektorn i ett land, som exempelvis olika regleringar samt ekonomiska indikatorer som beskriver befolkningens ekonomi såsom fattigdom, hushållens konsumtion samt skattesatser.

Religion

I denna kategori ingår variabler angående antal anhängare av olika religioner samt religionens roll i och religionens status i en nations grundlag.

Welfare

Welfare omfattar indikatorer som berör de offentliga utgifterna i samband med social välfärd, såsom pensioner, sjukförsäkringar och arbetslöshet.